

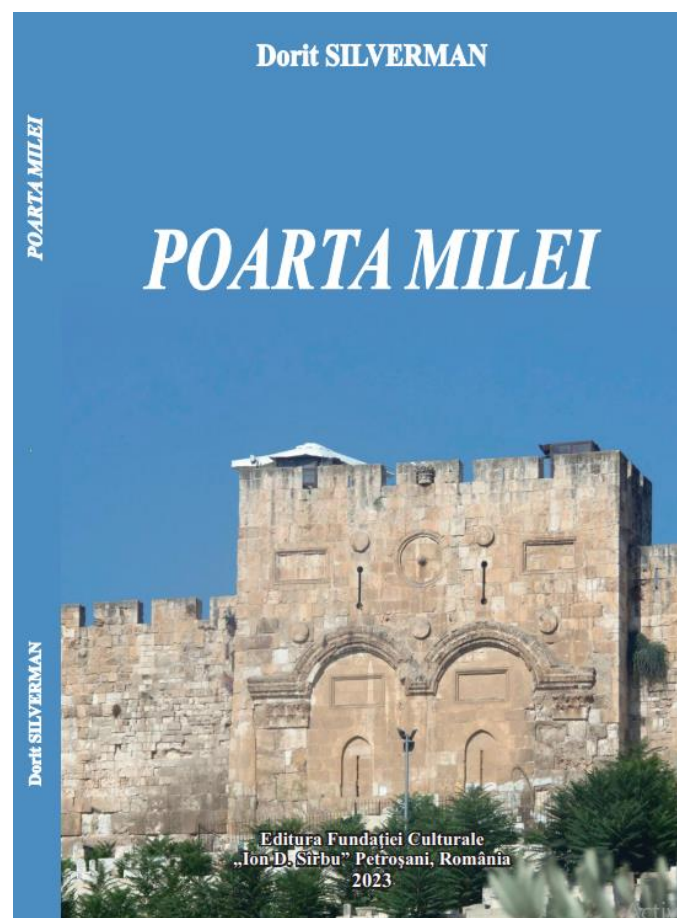
...Sub același smochin

Dorit Silverman, POARTA MILEI¹

Intrat deja în strategia lecturii, principiul colaborării dintre scriitor și cititorul devenit un „lector fabulator”², nu își poate valorifica mai bine dreptul la funcționare decât în romanul semnat de Dorit Silverman. Orizontul de descriere narativă cuprinde un spațiu și un timp de frământări istorice, legate de formarea statului Israel, temă de interes și astăzi. Cititorul este invitat, astfel, să își proiecteze propriile informații în spațiile libere presupuse de țesătura textuală. Un factor de atracție este și tehnica realizării epice, un monolog la persoana I, rememorând faptele și vorbirea personajelor, ca într-un jurnal al unei experiențe de viață, mizând pe expresia sinceră, sintetică, a vorbirii de toate zilele.

Ca elemente inițiale de semnificare, dar și de avertizare, cititorul găsește trei componente paratextuale, chei de lectură în același timp. Cu bogate semnificații este titlul *Poarta Milei*, desemnând o construcție simbolică din vechime, monument numit în tradiția iudaică și Poarta de Aur, una dintre porțile orașului vechi al Ierusalimului, loc de mare importanță religioasă atât pentru evrei, cât și pentru musulmani. Mai apoi, se găsește nota de prezentare a autorului, scriitoarea de limbă ebraică Dorit Silverman, autoare a 19 romane, care acum se face cunoscută și cititorilor români. Nota biobibliografică este

semnată de traducătorul romanului, Menachem M. Falek, cunoscut om de litere,

născut la Bistrița, dar stabilit în Israel, autorul a peste 20 de volume de poezii, proză și cărți pentru copii, 16 traduse în limbi străine, 9 în limba română. Al treilea text, motivarea autobiografică, prin dedicația pe care o face autoarea către părinții săi, stabilește rolurile actanțiale, aducând în același plan experiența sa extraliterară cu cea ficțională, legate amândouă prin simbolismul cu care este înzestrată Poarta Milei.

Preocupările autoarei pentru autenticitate au ca efect un grad mare de credibilitate și înscriu proza sa în zona scrierilor inspirate

¹ Dorit Silverman, *Poarta Milei, roman*, traducere: Menachem M. Falek, Editura Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu”, Petroșani, 2022

² Vezi Umberto Eco, *Lector in fabula, cooperarea interpretativă în textele narrative*, București, 1991, Editura Univers.

din realitate. Ceea ce dă unicitatea operei este viziunea, structura și formula epică, prin care se inițiază un contact constant cu cititorul, chemat ca un martor căruia eroul i se confesează. În mod surprinzător, vocea narativă, care descrie și interpretează realitatea, este una bărbătească, un personaj a cărui experiență de viață este urmărită de la primii ani de viață, până la bătrânețe. Din această existență sunt alese trei secvențe semnificative, corespunzând celor trei capitole, precis identificate temporal: *Șaaraim (1936)*, *Porți de schimb (1947)* și *Regele golgheter (2004)*. Se cuprinde, în acest fel o perioadă îndelungată din viața personajului, de fapt a Israelului care a trecut prin seismele istoriei, ceea ce a marcat dramatic viața oamenilor, indiferent de etnie sau de religie. Lumea care populează acele locuri, în acele timpuri va fi, fără îndoială, una supusă încercărilor, dar, în aceeași măsură va fi vorba de iubire și omenie, de dorința de a supraviețui, de a depăși obstacolele, de orice fel ar fi ele.

„Poarta Milei” este un roman de viață autentică, aceea a oamenilor care își caută o patrie. Cadrul uman este al oamenilor simpli și săraci, risipiți în lume, animați însă de speranța unui trai mai bun, într-o țară a lor. În centrul atenției se află familia lui Avram Shehter, ca și mulți alții emigrată din Rusia, spre a se stabili în Șaaraim, un cartier al orașului Rehovot, în primii ani ai independenței, locuit de evrei din Yemen, dar și de arabi. Tema principală a romanului vizează posibilitatea reconcilierii dintre categoriile umane aflate în conflicte istorice, a respectului și aprecierii față de valorile umane, indiferent de barierele etnice sau religioase. Nu în ultimul rând, este un roman al devenirii, al formării unor personalități, care au revelația propriei

maturizării. De aceea un *Prolog* se oprește la momentul în care Avram, personajul principal, aflat la vârsta de opt ani, asistă la plecarea lui Atef, un musulman pe care îl considera frate, împreună cu mama sa, Huda. Justificarea este a naivității copilărești: „Eu am devenit aproape musulman ca el, și dintr-o dată el și mama lui ne părăsesc.” Plecarea și despărțirea vor fi motive dramatice în viața oamenilor, indiferent de apartenența etnică.

Combinarea narativului cu dialogismul, a diferitelor stiluri ale vorbirii, original împletite, așa cum practică Dorit Silverman, reușește o punere în scenă a tensiunilor existenței în Israel, spațiu revendicat de evreii care vin din diferite părți ale lumii, dar și de alte etnii autohtone. De o mare sensibilitate, politică, istorică, dar și umană, subiectul se configurează din punctul de vedere al lui Avram, nume biblic, pe care părinții nu vor să îl denumească Abraham, semn al acceptării unor raportări ponderate la religie. Primul capitol al romanului, intitulat *Șaaraim (1936)*, cuprinde povestea copilăriei lui Avram Shecher, relatată de el însuși, reconstruită retrospectiv, din numeroase secvențe, în care acesta descoperă realitatea în care trăiește, căutând repere de stabilitate și înțelegere. Scriitoarea nu speculează dramatismul întâmplărilor. Tonul consemnărilor este calm, rece, condus de luciditate, și deși sincer, este rareori atins de emoții, așa cum poate gândi și simți un copil, mai mult uimit de ce vede în jurul său.

Cadrul principal este familia, unde condițiile de viață grea sunt acceptate cu stoicism. Rahel este o mamă iubitoare, dar grav bolnavă, nu poate avea grijă de copil; „Inima mamei e o pasăre încuiată în cușcă.”

consideră copilul. Nahman Shecher este un tată autoritar, de care copilul se teme, dar speră să îl apere de arabii despre care a aflat că intră în casă și măcelăresc familia întregă. Momentele dramatice nu vor lipsi: tatăl și Motek, tovarășul său, sunt acoperiți de pământ când sapă o groapă „absorbantă” pentru a lua „mirosurile rele ale oamenilor”. Comentariile sunt ale copilului: „ei sunt ca doi cățeluși în cușca lor”, care înțelege însă că va fi lipsit în primejdie de ajutorul tatălui. Doar salteaua de paie îi pare un cuib protector. Lumea în care trăiește Avram este nemiloasă. Sărăcia și foamea sunt considerate o normalitate: „Eu joc fotbal cu mingea de cârpe... și așa uit să mănânc.” O consecință este și mutarea într-o singură cameră la proprietatea lui Yafet, unde viața familiilor, cu toate în comun, se va desfășura în jurul smochinului mare din mijlocul curții. Acesta îi va deveni copilului un loc de refugiu, când frica îl copleșește. Viața se desfășoară în raport cu suferința mamei, notată lapidar, așa cum poate recepta un copil: „Pe mama o doare inima. Ea nu se poate scula din pat. Toată ziua eu îi aduc cele necesare. Eu îi pregătesc paharul cu ceai negru. Eu îi ung felia de pâine cu halva.” Dar aflând că a venit pe lume doar fiindcă părinții nu au avut cinci lire pentru ca mama să scape de sarcină, Avram meditează: „Eu aud și mă gândesc: măcar de nu m-aș fi născut deloc.”

În spectacolul vieții intră numeroase personaje: Ezra este un copil care are un picior mai scurt, dar este trimis la câmp cu vacile, Irmî este vânzătorul de petrol, în curtea lui Șarabi are loc o nuntă, Talia și Amos sunt colegii de școală. Este momentul când apare Huda, episod așteptat, bine pregătit emoțional de scriitoare, răspunzând

îndoielilor copilului care își vede mama lipsită de ajutor, dar suferind din cauza venirii în casă a altei femei. Echilibrul familiei se strică, iar contactul cu Atef este și mai tulburător, căci se pune problema religiei. Avram este derutat, sperând la pace dacă va deveni musulman: „eu vreau să mulțumesc, dar nu știu cui”, și nu înțelege nici apropierea fizică a tatălui de Huda, căci martor la scena de dragoste, din atelierul de pietre funerare, mărturisește.: „inima mea e ca o minge de cârpe”. În viața lui Avram sunt și clipe fericite, ca atunci când se naște Bela sub marele pom de smochine sau când îl învață pe Atef să joace fotbal, etalându-și măiestria și descoperind împreună că multe cuvinte din limbile lor se aseamănă.

Smochinul din curtea lui Yafet devine un punct de reconfortare pentru întreaga colectivitate. Ca și celelalte vecine, mama Belei stă cu fetița mai mult sub smochin, căci în camera ei, o fostă magazie, toți trebuie să stea aplecați. O imagine simbolică, a omului apăsător, aplecat sub încercările vieții și a amenințărilor, ceea ce va determina și pe Huda să plece cu fiul său, pentru a-i salva viața.

Al doilea capitol, *Porți de schimb (1947)*, aduce narațiunea în vremea războiului arabo-israelian. Acțiunea se dinamizează. Revenirea acasă după trei ani a lui Avram, acum un tânăr de 17 ani, este întâmpinată, semn al stabilității și rezistenței, de smochinul din mijlocul curții. Tehnica relatării este din nou stimulatoare pentru cititor, dar și pentru personajele care se implică în narațiune. Avram povestește experiențele prin care a trecut. Limbajul este acum al tânărului maturizat de participarea la grupările militare pregătite de luptă. Autenticitatea este asigurată de descrierea

vietii într-un kibuț și a activităților la care Avram participă. Tensiunile dintre personaje se dezvoltă, în clipa în care întreat de ce pleacă în Liban, Atef răspunde: „ca să nu mă lupt cu tine.” Se formulează astfel premisa care a generat întreaga construcție narativă, principiul întărit de o succesiune de incursiuni în trecutul personajelor, a căror copilărie a fost afectată de conflicte: Nahman, părăsit de părinți în Israel la doisprezece ani, mărturisește că simte apartenența la cele două etnii, „am găsit aici două limbi materne, care m-au adoptat”, iar Atef caută un document pentru Huda, scris în limba arabă de Nahman și își amintește de blana de oaie a cărei moliciune îl consola în pruncie. Monologul interior dă seamă de transformarea lui Avram: „Atef e dușmanul meu? Se poate. Nu știu. Nu mă interesează. Cum l-am iubit? Cum? Cum m-a uitat pe mine?” În regia autoarei, retorica amânării funcționează negreșit. Nahman le cere celor doi să facă o poză împreună, pentru ca numai apoi să le dezvăluie că în document recunoștea că Atef e fiul său. Misterul atașamentului lui Nahman față de Atef și de Huda este dezlegat.

O altă dimensiune a existenței personajului principal se configurează în al treilea capitol, intitulat, ușor autoironic, *Regele golgheter* (2004). Avram este acum în vârsă de șaptezeci și șase de ani, trecut prin multe experiențe pe care le rememorează, fotbalist în naționala Israelului, luptător în răboaiele pentru statul său, acum aflat pe drum spre Ierusalim, la Zidul Plângerii, având nevoia unui ajutor divin: „Eu mă duc să-l întâlnesc pe Dumnezeu.” Meditațiile bătrânului sunt punctate de fragmente descriptive care atenuază tensiunile psihice, creând

momente de lirism: „Ce soare plăcut! Ce stejari bătrâni! Aici e o stâncă alunecoasă. Aproape am căzut. Stâncă albă înconjurată de poarta de buruieni verzi, ca un prunc care numai acum a ieșit pe lume. Și mirosurile acrișoare. Și uite că aici sunt lămâi și zumzetul albinelor și hubeize.”

Scopul călătoriei oferă acțiunii o altă direcție, traversând generațiile care au reușit să depășească prejudecățile trecutului. Reprezentativă este, în acest sens Rivi, nepoata lui Avram, stabilită în satul Danon, sat de arabi, unde a venit pentru a fi alături de iubitul său, Amir. Justificările bunicului sunt ale unui mod vechi de a gândi: „Pe pământul ăsta nebun tu crezi că poți iubi pe cine vrei? Eu vin să te apăr de tine însăși.” Povestea de iubire a celor doi tineri convinge prin sinceritate, iar apropierea devine și mai strânsă, când lui Avram i se arată fotografia sa cu Atef, din laptopul lui Amir, nepotul acestuia. Noua concepție a tinerilor, anulând diferențele, se desprinde din afirmațiile fetei care, vorbind despre Amir, cel care o face fericită, afirmă: „nu am spus arab... am spus iubitul meu”. Viitorul pe care și-l imaginează este unul de liniște și bucurie în mijlocul naturii, așa cum l-au visat și bunicii sub ramurile protectoare ale smochinului din curtea lui Yafet. Acum sentimentele debordează: „Ribik privește împrejur și respiră natura în ea. (...) „În inima mea, eu mai doresc să culeg măcriș și să mănânc hubeiza. Fără să le spăl. Să stau culcată între margarete albe-galbene, brândușe albe, anemone roșii ca sângele, maci cu sângele închegat, primorose roz înghețat. Îmi plac stejarii cu ghinda mică și tone de narcise împrejur.”

Bună creatoare sau cunoscătoare de biografii – impresia de autentic este mereu

menținută – Dorit Silverman concentrează și în finalul romanului două experiențe de viață. Prima este aceea a lui Amir, provenit dintr-o familie de arabi săraci, cu mulți copii, el fiind cel mai mic, dar singurul care cutează, la cincisprezece ani, să își înfrunte tatăl violent.

Dominantă, tema familiei și a copilăriei, aceeași la evrei și la arabi, permite flashback-ului să readucă obsesiv scena plecării lui Atef împreună cu Huda, retrăită de Avram cu aceeași durere. Finalul îi rezervă personajului principal o înțelegere neașteptată a trecutului familiei sale. Atmosfera pare desprinsă dintr-un basm oriental, în al cărui final apare omul bătrân depozitar al marelui secret, de care depind toate celelalte. Conducându-l la Fatma, soră cu Huda, acum în vârstă de 96 de ani, Avram află că nașterea lui Atef se datorează unei înțelegeri între Nahman și Faïd, soțul cu mult mai în vârstă decât Huda, mort de multă vreme, care dorise cu disperare un fiu. Echilibrul se restabilește. Iubirea dintre un evreu, Nahman, și Huda, o femeie de neam arab, se repetă prin cea dintre un arab, Amir, și Ribik, din neamul lui Moise. Sigur de preceptele sale morale, Avram simte nevoia unei clarificări. Ceea ce se impune este reevaluarea întregii existențe: „Acum trebuie să-mi verific toată viața de la început.” Aceasta îl conduce la concluzia că fiecare etapă a fost doar o treaptă din drumul său spre maturizare: „Acum simt că în sfârșit pot să devin matur.”

Într-o bună traducere, limbajul firesc, accesibil, ca și păstrarea unor forme lexicale din vorbirea personajelor creează atmosfera timpului și specificul locului unde cititorul este lăsat să pătrundă.

Cuprinzând o perioadă zbuciumată din istoria unor oameni – din orice popor ar face ei parte, romanul „Poarta Milei” este o caldă pledoarie pentru iubire și înțelegere, așa cum acestea au putut fi în viața trăitorilor sub marele smochin din curtea lui Yafet sau în satul de arabi dintre măslini.

Revine autoarei, Dorit Silverman, ca și traducătorului, Menachem M. Falek, meritul de a fi deschis o poartă cititorului român spre o altă cultură, o lume mai puțin cunoscută și un timp al unor dramatice experiențe de viață.

Ada Stuparu

Dorit Silverman

Am trecut prin „Poarta Milei” și mi-a plăcut să citesc povestirea, descrierile magice ale țării frumoase, în anotimpuri diferite, care dau povestirii o dimensiune adânc înrădăcinată care atenuează ușor acuitatea evenimentelor dificile.

Shimon Peres

„Poarta Milei” este un roman complicat și scris cu talent. Există o deosebire fină în ceea ce privește rădăcinile conflictului israeliano-arab, dar și o privire originală asupra naturii umane, a firii sale și a iubirii. O carte lizibilă și elocventă.

Amos Oz

Ritmul este minunat. Cuvintele drăbănesc detaliu cu detaliu, livrările sunt scurte și plasa porții de fotbal se ridică din fiecare imagine. În povestea din fața noastră, clișeul cedează în favoarea momentului în care se încalcă regulile tehnice și începe fiorul. (dintr-o recenzie apărută în revista de literatură „Mazanim”).

Ronny Someck

Cuprinzând o perioadă zbuciumată din istoria unor oameni – din orice popor ar face ei parte, romanul „Poarta Milei” este o caldă pledoarie pentru iubire și înțelegere, așa cum au putut fi în viața trăitorilor sub marele smochin din curtea lui Yafet sau în satul arab dintre măslini.

Ada Stuparu

Prin „istoria mică”, romanul „Poarta Milei” repetă „istoria mare” a Israelului de ieri și de azi.

Dumitru Velea

ISBN: 978-973-7920-29-4

